

Vlaams
Parlement

ingediend op **41** (2015-2016) – Nr. 2
29 april 2016 (2015-2016)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur,
Inburgering en Stedenbeleid
uitgebracht door Ingrid Pira en Marnic De Meulemeester

over het jaarverslag

van de Vlaamse Ombudsdienst

2015

Samenstelling van de Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid:

Voorzitter: Mercedes Van Volcem.

Vaste leden:

Sofie Joosen, Bert Maertens, Marius Meremans, Willy Segers, Nadia Sminate, Peter Wouters;
Bart Dochy, Michel Doomst, Ward Kennes, Koen Van den Heuvel;
Marnic De Meulemeester, Mercedes Van Volcem;
Kurt De Loor, Els Robeyns;
Ingrid Pira.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Andries Gryffroy, Jan Hofkens, Lies Jans, Kris Van Dijck, Karim Van Overmeire;
Caroline Bastiaens, Jan Durnez, Martine Fournier, Joris Poschet;
Lydia Peeters, Bart Somers;
Yasmine Kherbache, Bruno Tobback;
Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Chris Janssens;
Christian Van Eyken.

Documenten in het dossier:

41 (2015-2016) – Nr. 1: Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst

INHOUD

1. Toelichting door Bart Weekers, Vlaams ombudsman	4
2. Repliek van Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding	6
3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	7
3.1. Tussenkomsst van Marnic De Meulemeester	7
3.2. Tussenkomsst van Michel Doomst	8
3.3. Tussenkomsst van Ingrid Pira	8
3.4. Tussenkomsst van Ward Kennes	9
3.5. Tussenkomsst van Bert Maertens	9
3.6. Tussenkomsst van Mercedes Van Volcem	10
4. Antwoorden van minister Liesbeth Homans	10
5. Antwoorden van Bart Weekers	10
6. Aanvullende opmerkingen en replieken	11
Gebruikte afkortingen	13

De Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid besprak op 19 april 2016 het onderdeel Kancelarij en Bestuur uit het Jaarverslag 2015 van de Vlaamse Ombudsdienst, meer bepaald die gedeeltes die onder de bevoegdheid vallen van Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding.

1. Toelichting door Bart Weekers, Vlaams ombudsman

Bart Weekers verwijst naar een klacht van een Syriër die voor zijn integratietraject niet wilde worden ingedeeld bij cursisten van Arabische origine. Het Agentschap Integratie en Inburgering is daar correct mee omgesprongen. Men heeft de betrokkene erop gewezen dat het niet de bedoeling kan zijn om het conflict in het land van oorsprong te integreren in de inburgeringscursus. Men legde uit dat men in een nieuw land is aangekomen en dat een bepaalde bladzijde dient te worden omgedraaid. Uit deze casus blijkt dat er wel degelijk een oplossing mogelijk was. De klachtenbehandelaar bij het agentschap ('expert tevredenheid' genoemd) heeft een andere vraag van die inburgeraar wel kunnen inwilligen. Hij vroeg eerst de cursus Nederlands te kunnen volgen en vervolgens pas de cursus maatschappelijke oriëntatie. Uit dergelijk verhaal blijkt dat het al lang niet meer de ombudsman en zijn team zijn die vanuit een ivoren toren in Brussel alle mogelijke klachten met betrekking tot de Vlaamse overheid oplossen.

Globaal is de Vlaamse ombudsman tevreden over de klachtenbehandeling. Bij het schrijven van dit jaarverslag werd af en toe wat breder gekeken dan enkel naar de rapporteringen en cijfers van het jaarverslag.

Een eerste punt dat de ombudsman aanbrengt, heeft betrekking op het klachtrecht. De diensten die de meest intensieve contacten met het publiek onderhouden zijn De Lijn, de VRT, de VDAB, de Watergroep en de Klachtendienst Financiën. Het zijn niet toevallig diensten waarmee de ombudsman de afgelopen jaren veel contacten heeft gehad en die een bevredigend klachtenmanagement hebben ontwikkeld.

De overheidsdiensten die betrekking hebben op de commissie Bestuurszaken hebben minder intensieve en rechtstreekse contacten met de bevolking. Dit jaar was de rapportage echter ondermaats. Er werden bijvoorbeeld drie rapporten doorgestuurd met de namen van burgers in. Dit is jammer voor algemene diensten met een horizontale werking die geacht worden het goede voorbeeld te geven. Ook als er slechts een minimaal aantal klachten zijn, is het nodig om de decretale voorschriften te respecteren, zoals bijvoorbeeld de gebundelde rapportering of het respect voor de privacy. Intussen zijn er gesprekken geweest met de mensen van het beleidsdomein om in de toekomst tot een betere rapportering te komen.

De hierboven genoemde vijf diensten gaan met het Klachtendecreet aan de slag op een manier waarop de ombudsman hoopt dat de klachtenbehandeling in de toekomst verder zal evolueren. In het Vlaamse regeerakkoord wordt een Bestuursdecreet aangekondigd, dat een samenvoeging wordt van verschillende decreten waaronder het Openbaarheidsdecreet en het Klachtendecreet. Deze decreten regelen rechtstreeks de contacten met de burger. Het Klachtendecreet van 2001 heeft vele verdiensten gehad, maar met de ervaringen van de vijf burgerintensieve diensten in het achterhoofd moet men bij de integratie in het Bestuursdecreet verder durven gaan dan een loutere opsmuk van het Klachtendecreet. Het gaat erom dat klagen niet zomaar bedoeld is om statistieken te maken, maar wel om de link te maken met een betere kwaliteit en dienstverlening. Daarvoor mist het Klachtendecreet vandaag een echt actieve aansporing. Vandaag is het Klachtendecreet een welwillende manier om klachten te

registreren, maar het zegt niets over output, resultaten of het realiseren van verzoening. Die elementen zouden in het Klachtendecreet moeten worden geïntegreerd.

De overheidsdiensten moeten niet bang zijn om de klacht van de burger wat breder te beantwoorden. De Lijn krijgt veel klachten over de stiptheid van de dienstverlening. Men moet dan een antwoord formuleren door te tonen hoe men de stiptheid wil verbeteren, maar men mag ook verwijzen naar de grootste oorzaak, met name de verkeerscongestie waar men als De Lijn weinig vat op heeft. Het Klachtendecreet kan dus gebruikt worden om breder te antwoorden op klachten van de burger.

Een aantal fenomenen worden aan de overheid gesignaleerd via uitingen van onvrede door burgers. Men kan die niet langer geïsoleerd beantwoorden vanuit één overheidsdienst die enkel oog heeft voor het eigen product. Soms ziet men een optelsom van antwoorden, waarbij de burger op zes of zeven plaatsen aangewezen is om over zijn probleem te klagen. Als iedereen dan antwoordt binnen de lijntjes van de eigen bevoegdheid, dan worden de klagers nog bozer dan ze aanvankelijk al waren. Bij de genoemde diensten die breder rapporteren, is men die werkwijze echter al aan het overstijgen.

Als tweede punt gaat de ombudsman in op de personeelsproblematiek van de Vlaamse overheid. Voor 2012 was de Vlaamse Ombudsdienst al bevoegd voor de klokkenluiders. Sinds dat jaar is men ook bevoegd voor klachtenbehandeling van personeelszaken van de Vlaamse overheid die geen klokkenluidersaspect hebben. In het jaarverslag staan een aantal concrete verhalen opgetekend over wat die nieuwe bevoegdheid in 2015 betekende. Zo werd bijvoorbeeld een misgelopen sollicitatie verder begeleid en kwam men met de betrokken overheidsdienst tot de conclusie dat de betrokkene de sollicitatie had gemist door toedoen van de overheidsdienst en dat er een vergoeding diende te volgen. Dit werd tot ieders tevredenheid buitengerechtelijk afgehandeld.

In hetzelfde hoofdstuk wordt ook gerapporteerd over een klokkenluiderszaak bij de Watergroep. In dat kader werd bekomen dat een ontslag werd omgezet in een andere maatregel. Er werd dus gewerkt aan verzoening en wedertewerkstelling van de klokkenluider.

De ombudsman wil zeker geen negatief beeld ophangen van het personeelsbeleid van de Vlaamse overheid. Gedurende de zes jaar van zijn mandaat zijn er in totaal slechts acht klokkenluiderszaken opgestart. Hij heeft in die periode wel veel meer mensen gezien die de ambitie hadden om een klokkenluiderszaak te beginnen. Maar dankzij de beslotenheid van de gesprekken met de ombudsman en na geduldig rondvragen en reflecteren, is dat uiteindelijk in acht concrete zaken uitgemond. De Vlaamse klokkenluidersregeling wordt overigens internationaal gezien als een voorbeeld. De ombudsman is in die regeling slechts de eindspeler in een globaal integriteitsbeleid in Vlaanderen.

Uit het jaarverslag blijkt dat de klokkenluidersregeling geen stortvloed aan bagger heeft teweeg gebracht. Het model zou ook op andere domeinen van het Vlaams overheidsoptreden zijn merites kunnen hebben. Het gaat dan bijvoorbeeld over Welzijn en Onderwijs en ook de intergemeentelijke sector. In het jaarverslag staat een verhaal over een intergemeentelijk samenwerkingsverband waar men vergelijkbare zaken ziet opduiken, maar men beschikt er niet over dezelfde instrumenten als op andere plaatsen in het lokaal bestuur.

De ombudsman gaat in op de problematiek van het spreekrecht van ambtenaren. De afgelopen jaren werd hij net iets te veel geconfronteerd met de vraag van medewerkers wat hun rechten zijn, wat ze wel en niet mogen in het kader van

het spreekrecht, hoe ver ze in hun kritiek mogen gaan. Het gaat dan over aangelegenheden die op zich niet tot de bevoegdheid van de betrokken ambtenaar behoren maar wel tot die van de Vlaamse overheid. Men moet niet noodzakelijk lange tenen hebben voor iemand die zich wil roeren in maatschappelijke debatten. De ombudsman pleit dan ook voor een maximaal respect voor de vrijemeningsuiting van ambtenaren. Het is een belangrijk signaal als men dat vanop verschillende plaatsen apprecieert en men dat ook laat blijken. Overigens zijn er ook zaken waarin de betrokken ambtenaar te ver gaat.

Tot slot wordt aandacht gevraagd voor een zaak die werd aangebracht door de genderkamer bij de Vlaamse Ombudsdienst. Het gaat om een borstreconstructie met eigen weefsel. De verzekeraar van de Vlaamse overheid spartelt tegen om de ingreep te vergoeden. Vanuit de genderkamer pleit men ervoor dat de Vlaamse overheid een duidelijk signaal zou geven dat dit kan worden opgevangen binnen de verzekeringspolis. Nog belangrijker zou zijn dat dergelijke ingrepen door toekomstige verzekeringspolissen zouden worden gedekt.

2. Repliek van Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding

Minister *Liesbeth Homans* gaat eerst in op de zaak met betrekking tot de borstreconstructie met eigen weefsel van een Vlaamse ambtenaar. Er werd bij haar borstkanker vastgesteld, hetgeen heeft geleid tot een borstamputatie en een borstreconstructie met eigen weefsel. AG Insurance, de verzekeraar van de Vlaamse overheid weigert echter deze borstreconstructie terug te betalen omdat men dit als een esthetische ingreep ziet. Blijkbaar bestond het probleem hierin dat de Vlaamse overheid en AG enkel kunnen afgaan op de classificatie die de dokter maakte, met name dat het ging om een esthetische ingreep.

De polis van de hospitalisatieverzekering bepaalt echter uitdrukkelijk dat esthetische ingrepen uitgesloten zijn. Vanuit de Vlaamse overheid werd met de verzekeraar contact opgenomen om tot een oplossing te komen. Men kan erover discussiëren of de Vlaamse overheid haar personeel moet verzekeren voor louter esthetische ingrepen, maar hier ging het niet om een esthetische ingreep. De verzekering heeft laten weten te willen terugbetalen, maar dan is een andere attestering door de arts noodzakelijk. Als die daartoe bereid is, dan komt de terugbetaling zeker in orde. Moest dat niet het geval zijn, dan zal men de overblijvende mogelijkheden onderzoeken. Zo kan men eventueel overwegen de verzekeringspolis toch open te trekken naar esthetische ingrepen in het algemeen.

Wat de klachtenrapportage van het beleidsdomein Kanselarij en Bestuur betreft, bevestigt de minister dat dit beleidsdomein een voorbeeldfunctie moet vervullen ten opzichte van de andere beleidsdomeinen. Mogelijk heeft de gebrekkige rapportage als oorzaak dat het beleidsdomein pas vorig jaar werd opgericht na de fusie van de vroegere beleidsdomeinen Bestuurszaken en Diensten Algemeen Regeringsbeleid. Er is dus ruimte voor verbetering en de minister zal aan de entiteiten die onder haar bevoegdheid vallen vragen de nodige aandacht te besteden aan een goede rapportering over de ingediende klachten.

Het aantal klachten is echter wel beperkt. Op pagina 53 van het jaarverslag wordt vermeld dat het aantal klachten over Binnenlandse Aangelegenheden 2,3% uitmaakt van het totaal aantal klachten en voor Personeelsaangelegenheden gaat het om 1,9%.

Wat de onbestuurbare gemeenten betreft, onthoudt de minister uit het jaarverslag dat de Vlaamse ombudsman na onderzoek van de concrete klacht tot de conclusie kwam dat er geen partijdigheid kon worden vastgesteld.

Met betrekking tot de in het jaarverslag aangehaalde eigen personeelszaken van de Vlaamse overheid, zegt de minister dat het telkens gaat om de toepassing van het algemeen personeelsbeleid op individuele aangelegenheden. Daardoor gaat het telkens om een bevoegdheid van de functioneel bevoegde minister. In het geval van de misgelopen selectieprocedure bij de DAB Vloot bijvoorbeeld, is minister Ben Weyts als functioneel bevoegde minister tussengekomen en heeft dit geleid tot schadeloosstelling van de betrokken ambtenaar.

De ombudsman pleit er in zijn jaarverslag terecht voor om het spreekrecht van ambtenaren te herwaarderen. Dit valt wel onder de bevoegdheid van de minister, maar ook het Vlaams Parlement kan het Ombudsdecreet aanpassen. De minister verwijst naar het Vlaams personeelsstatuut, waarin duidelijk wordt bepaald dat de personeelsleden van de diensten van de Vlaamse overheid recht hebben op vrijheid van meningsuiting ten aanzien van feiten waarvan ze kennis hebben uit hoofde van hun functie. Dit is wel geen absoluut recht. Er zijn enkele uitzonderingen geformuleerd, waardoor personeelsleden geen feiten mogen bekendmaken die betrekking hebben op onder andere de veiligheid van het land, de bescherming van de openbare orde, de financiële belangen van de overheid, het medisch beroepsgeheim, en ook het interne beraad zolang in de betrokken aangelegenheid geen eindbeslissing is genomen.

Buiten deze limitatief omschreven uitzonderingen hebben de personeelsleden spreekrecht. Soms geldt er zelfs een spreekplicht, namelijk wanneer het personeelslid in de uitoefening van zijn functie onregelmatigheden vaststelt. In dat geval moet hij een functionele chef hiervan onmiddellijk op de hoogte brengen.

De minister vindt de vrijheid van meningsuiting in het algemeen en het spreekrecht van de personeelsleden van de Vlaamse overheid in het bijzonder een belangrijk democratisch recht. Zij ondersteunt dan ook de oproep van de Vlaamse ombudsman aan de topambtenaren om personeelsleden op dit vlak niet te ontmoedigen of af te remmen.

De ombudsman pleit er ook voor om de klokkenluidersregeling uit te breiden tot alles wat substantieel gefinancierd wordt met overheidsgeld, onder andere het onderwijsveld en de welzijnssector, maar ook de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Wat het onderwijsveld en de welzijnssector betreft, kan eventueel overwogen worden om het Ombudsdecreet in die zin aan te passen, maar het initiatief hiertoe kan ook door het Vlaams Parlement worden genomen. De bijsturing van de bescherming van de klokkenluiders tijdens de vorige regeerperiode werd ook op parlementair initiatief doorgevoerd. Indien het parlement die verantwoordelijkheid liever niet neemt, wil de minister die verantwoordelijkheid vanuit de Vlaamse Regering opnemen. De suggestie van de ombudsman in verband met de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zal de minister meenemen met het oog op het toekomstig decreet Lokaal Bestuur.

3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

3.1. Tussenkomst van Marnic De Meulemeester

Marnic De Meulemeester bevestigt dat de klachtenbehandeling op basis van het Klachtendecreet geen loutere opsomming moet zijn van cijfers. Als er klachten zijn, moet men inderdaad ook resultaten boeken en naar oplossingen zoeken.

De klachtenrapportage vanuit het beleidsdomein Kanselarij en Bestuur was blijkbaar ondermaats. Zowel de ombudsman als de minister hebben gesteld dat dit in de toekomst voor verbetering vatbaar is.

Er was een klacht over artikel 47bis van het Gemeentedecreet en de problematiek van de structurele onbestuurbaarheid. De ombudsman stelt de vraag of de minister nog een initiatief plant om de procedure van artikel 47bis bij te sturen.

Het spreekrecht van ambtenaren moet volgens de ombudsman worden geherwaardeerd. Al te vaak wordt nog gemeld dat leidinggevendenden het niet appreciëren als ondergeschikten publiek hun stem laten horen. De ombudsman vraagt dat de Vlaamse overheid zou waarderen dat ambtenaren, gelet op hun expertise en binnen bepaalde grenzen, hun mening in de media brengen. De spreker is van mening dat een goede ambtenaar binnen de vier muren zijn mening volledig verkondigt en de beleidsmakers wijst op mogelijke gevolgen van een beslissing. Het valt echter af te raden dat ambtenaren dat ook voluit in de media zouden doen. Als de deur wordt opengezet voor publieke opinies van ambtenaren, zal dit weinig bijdragen tot het onderlinge vertrouwen. Men riskeert dat beleidsmakers minder gaan luisteren naar hun administratie en de ambtenaren minder zullen betrekken. Er zou dus een negatief effect op de kwaliteit van het beleid kunnen zijn. Men moet opletten voor een bestuurlijke chaos als ambtenaren vrijuit hun mening in de media brengen. Hoe ziet de ombudsman dit precies?

Tot slot haalt Marnic De Meulemeester de achterstanden aan bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Sommige mensen wachten al sinds 2009 op een arrest. Een en ander heeft ook repercussies op de lokale besturen. Zij worden geconfronteerd met de vragen van de burgers maar kunnen er zelf niets aan doen.

3.2. Tussenkost van Michel Doomst

Michel Doomst verwijst naar de passage over artikel 47bis van het Gemeentedecreet en de structurele onbestuurbaarheid. Er zijn wel linken met transparantie en verantwoording, maar anderzijds begeeft men zich daar al snel op de rand van het politieke speelveld. In die zin zou de ombudsman dergelijke klachten beter verticaal klasseren. In hetzelfde onderdeel vond de ombudsman dat de toon van één ministeriële brief aan de toenmalige burgemeester beter wat milder was geweest. Hoe schat de ombudsman die mildheid dan in? Wat zijn daarvoor de criteria?

De ombudsman pleit voor meer openheid bij de overheid zodat men minder vragen over statistische gegevens zou indienen. Politiek gezien is meten echter ook weten. Waarom heeft de ombudsman dit zo ingeschat en vermeld?

De ombudsman wordt meestal in onvrede benaderd. Zijn er ook incentives mogelijk om positieve signalen te ontvangen? Als er een uitbreiding komt van het Klachtendecreet, zou men de positieve signalen beter moeten kunnen capteren. Of is dat niet haalbaar?

3.3. Tussenkost van Ingrid Pira

Ingrid Pira meent dat de klacht inzake artikel 47bis slaat op het verwijt dat het Agentschap Binnenlands Bestuur en de minister onvoldoende inspanningen hebben gedaan om de onbestuurbaarheid te vermijden. De minister heeft enige tijd geleden een voorstel op tafel gelegd om de procedure bij te sturen. Binnen de meerderheid was er daarover toen evenwel geen eensgezindheid. Is de minister bereid dit nogmaals voor te leggen?

Ingrid Pira zegt geschrokken te zijn van de tussenkomst van Marnic De Meulemeester inzake het spreekrecht van ambtenaren. De minister-president heeft pas nog in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting verklaard dat er geen sprake van kan zijn om het spreekrecht te beknotten. De ombudsman drukt zich scherp uit met betrekking tot het spreekrecht. Het gebeurt volgens hem te vaak dat men informatie komt vragen over de grenzen van het spreekrecht. Het is wel vreemd dat die problematiek niet terugkomt in de voorgaande jaarverslagen. Hoe is dat te verklaren?

3.4. Tussenkomst van Ward Kennes

Ward Kennes verwijst naar de oproep van de ombudsman aan de leidend ambtenaren om het personeel ernstig te nemen. Zijn er concrete aanwijzingen dat dit te weinig gebeurt?

De opmerking dat personeelsleden van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden niet van de klokkenluidersregeling genieten is pertinent. Zij zijn permanent in contact met gemeentelijke en Vlaamse ambtenaren die wel onder de regeling vallen. Hun statuut is ook vergelijkbaar met dat van deze personeelscategorieën. In die zin is het logisch dat de klokkenluidersregeling ook op hen van toepassing zou zijn.

Men dient goed het onderscheid te maken tussen meningsuiting, klokkenluidersregeling, spreekrecht en spreekplicht. Voor een ambtenaar die bijvoorbeeld via Facebook meningen verkondigt over aangelegenheden binnen zijn werkterrein, lijkt enige terughoudendheid logisch. Het is niet onlogisch dat men enige loyaliteit van ambtenaren verwacht wanneer het gaat over de beoordeling van de opportuniteit van beslissingen. Uiteraard gaat het dan niet over strafbare zaken, fraude, vriendjespolitiek of over bedenkelijke praktijken.

3.5. Tussenkomst van Bert Maertens

Bert Maertens vindt dat de ombudsman vrij scherp geoordeeld heeft over artikel 47bis en de manier om daar in de toekomst mee om te gaan. Het parlement zal in het kader van de onbestuurbaarheid van gemeenten zijn rol moeten spelen als in de toekomst zou blijken dat de procedure opnieuw zou worden ingezet.

Het is inderdaad aangewezen om de klokkenluidersregeling voor de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden op te nemen in het decreet Lokaal Bestuur.

Het spreekrecht voor ambtenaren is altijd een moeilijk onderwerp geweest. Het is opgenomen en omschreven in de deontologische code voor de ambtenaren van de Vlaamse overheid. In sommige duidelijk afgelijnde gevallen is er spreekplicht. Het spreekrecht kan voor de betrokken ambtenaar soms eenvoudig lijken, terwijl dat voor de overste minder het geval is. Dan bevindt men zich op een slappe koord tussen het spreekrecht en het gevoel van (de)loyaliteit ten opzichte van het diensthoofd of de manager. Het gaat om een broos evenwicht, zeker als men met weinig mensen in een kleine dienst dagdagelijks samenwerkt.

De ombudsman heeft een aantal problemen inzake het spreekrecht aangehaald. Ligt de oorzaak daarvan eerder bij het management dat de touwtjes minder strak moet houden, of eerder bij de betrokkenen die zelf niet goed weten wat de grenzen van het spreekrecht zijn? Misschien moet de Vlaamse overheid meer aandacht aan het spreekrecht besteden bij het onthaal van nieuwe medewerkers. Behalve de deontologische code en het integriteitsbeleid zou men voor nieuwe medewerkers ook kunnen werken met dilemmatrainingen, met aandacht voor dilemma's in het kader van het spreekrecht.

3.6. Tussenkomst van Mercedes Van Volcem

Mercedes Van Volcem vindt in het kader van het spreekrecht dat het primaat nog altijd aan de politiek is. Een ambtenaar moet het beleid kunnen adviseren en zijn of haar mening kunnen geven, maar het is nog altijd de politiek die beslist. Als die ambtenaar een andere mening heeft, kan die zich altijd kandidaat stellen om deel te nemen aan verkiezingen. Het kan niet zijn dat een ambtenaar het spreekrecht gebruikt om beleidsmakers waar hij voor werkt politiek te ondermijnen.

4. Antwoorden van minister Liesbeth Homans

Minister *Liesbeth Homans* verwijst naar het verschil tussen spreekrecht en spreekplicht. Ook is er een verschil tussen spreekrecht en het klokkenluiderssysteem. De loyauteitsplicht die terecht werd opgeworpen, is in het Vlaams personeelsstatuut opgenomen. Als een ambtenaar zich, onder het mom van vrijemeningsuiting, geroepen voelt om een mening te ventileren, moet steeds duidelijk zijn dat dit in eigen naam gebeurt.

5. Antwoorden van Bart Weekers

Bart Weekers verwijst naar de tussenkomst van Michel Doomst die suggereert om ook te kijken naar de tevredenheid van de burger. Hij kan hiervoor begrip opbrengen en geeft het voorbeeld van propere bussen, waar de ombudsman nooit over spreekt omdat hij hierover geen klachten ontvangt. Hij erkent dat men bij de ombudsdienst vanuit onvrede vertrekt, maar men benadrukt dat de onvrede moet worden gelinkt aan het kwaliteitsbeleid. Het is dus niet nodig om het Klachtendecreet door een 'Tevredenheidsdecreet' te vervangen. Daar dient het kwaliteitsbeleid voor en er zijn voldoende diensten die van buiten uit de processen monitoren.

Wat de opmerkingen over het spreekrecht en de onbestuurbaarheid betreft, meent de ombudsman dat dit eigenlijk twee keer over hetzelfde gaat, met name de cultuur in een organisatie. De klacht inzake de onbestuurbaarheid ontstond na een Facebookpost. In overeenstemming met de gemaakte afspraken werd de klacht eerst bekeken door het Agentschap Binnenlands Bestuur. Het agentschap was van oordeel dat de Facebookpost inderdaad ongepast was en nam de nodige maatregelen. De persoon in kwestie bleef evenwel klagen omdat hij vindt dat het optreden van het agentschap niet volstaat. In die omstandigheden kan de ombudsman niet enkel naar de Facebookpost kijken maar kijkt hij breder om tot een globale uitspraak te komen. Het oordelen over een bepaald proces is overigens volledig in overeenstemming met het Ombudsdecreet.

In het jaarverslag wordt verwezen naar wat de Raad van State in 2015 over artikel 47bis heeft gesteld, met name dat een toepassing op goede grond van artikel 47bis er in kan bestaan dat iemand, bijvoorbeeld in het schepencollege, kan aansturen op de structurele onwerkbaarheid van een gemeentebestuur om vervolgens tot een resultaat te komen. De ombudsman kan niet anders dan betreuren dat het verlammen van een gemeente een goede toepassing van het decreet kan zijn.

De rechtsfiguur van de structurele onbestuurbaarheid is er na een hele zoektocht en veel discussies gekomen. Het aantal toepassingen is relatief beperkt. In die zin scoort die regeling niet slechter dan een andere regeling. Maar uiteraard kan de regeling beter. Men kan ook moeilijk tevreden zijn met de cultuur in de gemeenten waar de procedure werd ingeroepen.

De opmerkingen over het actief spreekrecht van ambtenaren hebben ook met cultuur te maken. Na zes jaar als Vlaams ombudsman was het nodig om te laten weten wat hij in het kader van zijn vertrouwensfunctie te horen krijgt. Het gaat vaak om mensen die zich klein voelen in een grote organisatie en het signaal krijgen om zich niet aan het spreekrecht te wagen. Vaak gaat het om mensen die zich in een thuissituatie engageren voor een maatschappelijk probleem. Het is dan niet noodzakelijk de eigen overheidsdienst die betrokken is. Ook in dergelijke zaken komen ambtenaren naar de ombudsman om te zeggen hoe de ambtelijke leiding hierop reageert. Het gaat dan vooral over gesprekken tussen de ambtenaar en zijn leidinggevende, zelden over mails of over administratieve rechtshandelingen. Niettemin vond de ombudsman het nodig het spreekrecht nogmaals te benadrukken. Het is belangrijk dit mee te geven aan het management.

6. Aanvullende opmerkingen en replieken

Marnic De Meulemeester wenst zijn eerdere tussenkomst te preciseren. Hij neemt het spreekrecht wel degelijk als uitgangspunt, ook wanneer bepaalde wantoestanden worden aangeklaagd. Een goede ambtenaar kan intern steeds zijn mening verkondigen. Wanneer het echter gaat om meningen of interpretaties die men in de media wil brengen, dienen er toch een pak reserves in acht te worden genomen.

Ingrid Pira viel het verschil op tussen het discours van Marnic De Meulemeester en dat van de minister-president die stelde dat er van druk geen sprake kan zijn. Zij herhaalt haar vraag aan de ombudsman of de problemen met het spreekrecht pas het laatste jaar zijn opgedoken. Of is het een bedenking die hij maakt wanneer hij terugblijkt op zijn mandaat van de afgelopen zes jaar?

In het jaarverslag staat dat het bij spreekrecht bijvoorbeeld gaat om medewerkers die omwille van hun expertise een interessante mening hebben en die in de media ook durven en mogen verkondigen. Volgens het jaarverslag kan het ook gaan over medewerkers die zich maatschappelijk engageren naar aanleiding van een overheidsproject, dat echter op geen enkele wijze uitstaans heeft met hun dagelijkse taak bij de overheid. Is de minister het eens met die formulering van de ombudsman? Vallen dergelijke zaken onder het spreekrecht? Persoonlijk denkt de spreker dat de tweede situatie gemakkelijker is dan de eerste. Het eerste voorbeeld zou kunnen gaan over een bouwmeester die een kritisch opiniestuk schrijft, het tweede over iemand van AgO die zich voor Ringland engageert.

Bart Weekers zegt dat hij een vaststelling heeft gemaakt na zes jaar werken als ombudsman. Er was in 2015 niet speciaal sprake van een stijgende of een dalende lijn in verband met de klachten over het spreekrecht. Het gaat om een algemeen gevoel na gedurende zes jaar een vertrouwensfunctie te hebben uitgeoefend.

Mercedes Van Volcem meent dat een ambtenaar zich uiteraard wel kan en mag inzetten als een geëngageerde burger. Maar een ambtenaar wordt ook geacht het beleid van de minister uit te voeren en er mag verwacht worden dat hij daar niet openlijk in de pers tegen gaat ageren. Op die manier zou immers het beleid waarvoor de ambtenaar werkt, worden ondermijnd.

Liesbeth Homans blijft hameren op het verschil tussen spreekrecht, spreekplicht en het klokkenluidersstelsel. Het spreekrecht gaat over een delicate evenwichtsoefening tussen enerzijds het recht om te spreken en anderzijds de loyaliteit. In de Vlaamse overheid werken een aantal onafhankelijke topambtenaren, zoals bijvoorbeeld de diversiteitsambtenaar. Die worden geenszins beknot in hun vrijmeningsuiting. De diversiteitsambtenaar schrijft om de twee à drie weken een vrije tribune maar daar werden nooit opmerkingen over gegeven.

Mercedes VAN VOLCEM,
voorzitter

Ingrid PIRA
Marnic DE MEULEMEESTER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AgO	Agentschap Overheidspersoneel
DAB	Dienst met Afzonderlijk Beheer
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie